

PREDGOVOR

Govoriti o medijima danas ponajprije znači priznati im sveprisutnost, važnost i mogućnost utjecaja, kako na odrasle tako i na djecu. Utjecaj kojim mediji dokazuju svoju prisutnost u društvenom životu različit je, ovisi o mnogim čimbenicima, iskustvu, otpornosti, kao i lakomislenosti primatelja medijske poruke i različitog je intenziteta. On ovisi i o poznavanju i primjeni propisa, poštivanju profesionalnih standarda, uvažavanju prava pojedinca ili pak zanemarivanju svega toga. Kako su djeca i njihovi životi sastavni dio društvene zajednice, nije ih moguće gledati izdvojeno od te ukupnosti.

Stoga, na pitanje kakva je slika djece u medijima danas, nema jednostavnog odgovora. Ne treba zaboraviti ni osporiti doprinos medija u promicanju dječjih prava, kao i javno otvaranje mnogih pitanja koja bi ostala daleko izvan dosega zakona i javnosti da ih mediji nisu dotakli, iznijeli i prozvali odgovorne. Mediji su također ukazali na pojavnosti koje izravno ili neizravno štete djeci. S druge strane, nije moguće zaobići brojne slučajeve nepoštivanja dječjih prava i dostojanstva djece, čime je nanesena šteta djeci u medijima.

Mediji imaju važan utjecaj na formiranje javnog mnijenja te mogu utjecati na postavljanje standarda zaštite djece i njihovih prava. Pritom je jako važno na koji način to čine, kako koriste taj svoj utjecaj.

Uz medije su vezani i različiti aspekti dječjeg života: zaštita, odnosno kršenje prava na privatnost, dostupnost medijskih sadržaja, prisutnost potencijalno štetnih sadržaja, sudjelovanje djece u kreiranju medija i u medijskom izvješćivanju, itd. Pritom se najviše spominje pravo na privatnost svakog djeteta, koje štite i međuna-

rodni i nacionalni dokumenti. Često se događa da se ovo pravo u medijima krši. To je tema brojnih rasprava, prijava novinarskom Vijeću časti i Uredu pravobraniteljice za djecu, kao i sukoba mišljenja.

Često se ističe i problem nedostatka sadržaja za djecu, posebice pozitivnih, za koje stručnjaci kažu da snažnije utječu na dječje ponašanje nego oni negativni. Nerijetko se susrećemo i s problemom zaštite od potencijalno štetnih informacija i sadržaja koji su dostupni djeci. No, kad je u pitanju sudjelovanje djece u medijima, što podrazumijeva traženje, primanje, širenje informacija, dakle pravo na slobodu izražavanja, stječe se dojam da ova dječja prava ostaju po strani. Nije čest slučaj da djeca sudjeluju u kreiranju medijskog prostora, da su aktivni sudionici, primjerice, u uređivanju emisija za djecu, pisanju članaka, osmišljavanju televizijskih emisija, što bi djeca svakako mogla kad bismo im dali priliku i poticaj. Teško je u medijima naći dječja mišljenja, njihove stavove o mnogobrojnim pitanjima koja ih se tiču, o ljudima koji ih okružuju. Usto se rijetko o djeci piše kao o subjektima, nositeljima prava, poput prava na sudjelovanje i izražavanje vlastitog mišljenja. Češće se govori o ugroženosti pojedine djece te o potrebi da ih se zaštiti.

Imajući u vidu navedeno, a sa željom da se stvari i odnosi promijene u korist djece, Ured pravobraniteljice za djecu na različite je načine u proteklom razdoblju ukazivao na dječja prava u medijima, poduzimao korake usmjerene na promjene stavova prema djeci, organizirao tribine i stručne rasprave vezane uz teme o djeci i medijima, izvještavao o svemu Hrvatski sabor.

Važnom aktivnošću smatramo i našu potporu održavanju Komunikološke škole Matice hrvatske, kao obliku izvanfakultetskoga multidisciplinarnog stručnog usavršavanja koji se organizira jednom godišnje za dvanaest najboljih studenata novinarstva i komunikologije. Komunikološka škola ustrojena je 2008., kao aktivnost Odjela za medije Matice hrvatske, a suorganizatori su Fakultet političkih znanosti i Hrvatski studiji. Naša suradnja uspješno se odvija otpočeka, pri čemu osobito vrijednim smatramo trajnu

usmjerenost Komunikološke škole na podizanje razine svijesti o važnosti zaštite dječjih prava u medijima i razvijanja medijske kulture djece i mladih.

Bivši polaznici Komunikološke škole ostaju u kontaktu s vodičteljima i Odjelom za medije Matice hrvatske te mnogi od njih i kasnije sudjeluju u različitim projektima u vezi s medijima. Jedan od tih projekata je istraživanje Prikaz djece u hrvatskim dnevnim novinama, koje je u suradnji s Uredom pravobraniteljice za djecu, provela skupina studenata, bivših polaznika Komunikološke škole Matice hrvatske. Istraživanje analizira način na koji su djeca prikazana u medijima, a njime su obuhvaćeni vodeći dnevni listovi u Hrvatskoj, to jest svi prilozi koji se odnose na djecu objavljeni u novinama tijekom 2010. Rezultati su potvrdili da se u novinama o djeci piše uglavnom u negativnom kontekstu, da se pritom često otkriva njihov identitet te da mediji nedovoljno promiču prava djeteta.

Ostvarenje ovoga projekta tim je važnije kad se zna da nam općenito nedostaje istraživanja o djeci u medijima, s bilo kojeg aspekta. Uslijed toga nemoguće je uspoređivati stanje s onim prije nekoliko godina ili u nekom drugom razdoblju. Sustavna istraživanja medijskog tretmana djece i redovito objavljivani rezultati svakako bi pomogli da se bolje sagleda ugrožavanje prava djeteta u medijima, pridonijelo bi suočavanju stručne i šire javnosti, posebno novinarske profesije, ali i roditelja, sa stvarnim razmjerima toga problema i spoznajom o važnosti zaštite prava djeteta. Stručni pristup, egzaktni podaci, zacijelo bi dali precizniju sliku o tretmanu djece u medijima i pomogli da se on poboljša.

U budućim istraživanjima važno je da oni koji istražuju o djeci i medijima uvrste i njihove stavove o različitim aspektima u odnosu na medije. Bilo bi važno znati što djeca o tome misle, kako se ona vide u medijima, pridaje li im se dovoljno pažnje, dobivaju li odgovarajući prostor, odgovaraju li im sadržaji koji se objavljuju.

I na kraju, važno je istaknuti da djeca nisu konzumenti samo onih sadržaja koje zovemo dječjim, jer djeca čitaju i druge sadržaje, pa i one namijenjene odraslima. Dnevna novina na obiteljskom stolu

štivo je koje čitaju i djeca, televizijsku i radijsku emisiju namijenjenu odraslima gledaju i slušaju i djeca. Važno je da to na umu ima i svaki autor koji objavljuje tekstove u bilo kojem obliku i u bilo kojem mediju.

Zagreb, prosinac 2011.

Mila Jelavić,
pravobraniteljica za djecu